

Matozjurn

1163
ZAGAR Boštjan
Via Ruggero Manna, 29
TRIESTE

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 25.— VIDEM, 1. - 15. NOVEMBRA 1953. Leto IV. — Štev. 76
UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine Naročnina: letna 500.— ltr, 6 mesečna 300.— ltr.

Zapostavljanje našega jezika

Dvojezičnost v Beneški Sloveniji ni samo stvar, do katere imamo pravico, ampak je tudi nujno potrebna. Malo je ljudi, ki poznajo italijansko in zato se domačini iz teh krajev skoraj vedno znajdejo v težavah kadar pridejo v stik z oblastmi po javnih uradih. Često vidimo številne Slovence iz naše dežele, ki so prisiljeni zateči se po pomoč k tretjim osebam, da bi uredili kakršno koli svojo zadevo, ker si drugače po uradih, kjer se govori samo italijansko, ne morejo pomagati. Pri tem morajo seveda oni sami plačati takega posredovalca. V večini primerov pa kljub temu doseže le malo ali nič.

Podobno se godi kadar imajo naši ljudje, zlasti starejši, opravka s sodnijo, bodisi da grede tja sami, ali pa jih pokličejo na odgovor za kakšne prestopke, odnosno za pričo pri kakšni razpravi. Ti ljudje se ne znajo izraziti v italijanski. Preiskovalni sodnik se zaradi tega znajde čisto v težkem položaju pri izvajanju svoje službene dolžnosti. Na okrajnem sodišču v Cedadu in na tribunatu v Vidmu smo imeli čestokrat priliko videti uradnike, kako so se morali zateči po pomoč k tolmaču, da so lahko razumeli pričevanje ali pa kega zaslišali. Tudi pretekli teden smo bili priča na potratnem sodišču v Vidmu, ob priliki neke razprave podobnemu dogodku. Nekateri priče iz Prosnica v tajpanski občini niso znale niti besedice italijansko in zato so lahko sprejeli sodniki njihovo izpoved samo s pomočjo nekega tolmača, ki niti ni bil uradni tolmač, ampak nek državljan, ki se je na srečo slučajno nahajal v sodni dvorani, ter se je ponudil da je prevedel pričevanje slovenskih strank. Ti dogodki so dokaz, da izključevanje dvojezičnosti iz uradov in iz javne uprave na splošno, povzroča zelo velike težave ne samo ljudem, ki prihajajo v take urade, ampak tudi italijanskim uradnikom, ki so v njih zaposleni.

Italijanski državljani francoskega in nemškega jezika se lahko izražajo v svojem jeziku ob vsaki priliki v javnem življenju. Raba njihovega jezika je zajamčena s posebnimi predpisi celo v delnem statutu in uradniki po javnih uradih dobijo službo edino pod pogojem, da obvladajo poleg italijanske tudi jezik domačinov tistega kraja. Tako je torej v Valdosti in na Južnem Tirolskem.

Ali ni tako zapostavljanje Slovencev pod Italijo pravo diskriminacijsko postopanje? V čem se razlikujemo mi Slovenci od ostalih jezikovnih skupin, ki živijo v Italiji, da nam zanikajo pravico do rabe našega materinskega jezika v odnosih do uradnikov in z javno upravo? In to kljub temu da republikanska ustava dovolj jasno govori o zaščiti narodnih manjšin. V členu 6 te ustave je namreč rečeno: »Republika štiti s posebnimi predpisi jezikovne manjšine.« Kaj torej čakajo z izdajo posebnih predpisov, ki jih predvideva ustava, da bo raba našega jezika zajamčena povsod, kakor so to že storili za Francoze in Nemce, ki živijo v okviru italijanske republike? Mi ne zahtevamo nikakršnega privilegija, ampak samo pravico, ki nam je ne more zanikati nobena vlada.

In predsedniku vlade on. Pella, ki je še pred kratkim ob neki priliki izjavil, da so narodne manjšine v Italiji zaščitene, pobem s tega mesta, da postopek nasproti naši narodni manjšini ni niti človečanski, niti demokratičen.

OBLASTI SO POZABILE NA BREZJE

Brez vode, z razrito cesto, protestirajo Brežani že desetletja in zahtevajo rešitev svojih problemov. Edini izhod je izseljenišтво

Najlepšo sliko o težkem položaju, v katerem se nahaja vas Brezje v tajpanski občini, dobimo že ob samem prihodu do prvih vaških hiš, še priden pridemo v stik z njenimi pretivalci, ki nam bodo s svojim pripovedovanjem potrdili ta prvi vtis. Na sredi vasi, na razitem trgu pred vaško cerkvijo je gruča žensk, ki se prerivajo z vsakovrstno posodo okrog malega curka pri starem vodovodu, da bi lahko zajele večro vode. Čeprav je tudi ta voda nezdrava, morajo za to operacijo čakati najmanj pol ure, da pridejo na vrsto. Iz gruče se čuje mirnanje in pretešči proti vladi.

Približali smo se tem ubogim ljudem, da bi izvedeli od njih kaj podrobnosti. Brez obotavljanja in čeprav je bila v bližini večja skupina finančarjev, so nam orisali težaven položaj. Vedno so brez vode, zlasti pa kadar ne dežuje in tako morajo poleg lakote, trpeti še žejo. Voda kolikor jo lahko da ta stari vodnjak, ne zadostuje niti za najnujnejše družinske potrebe. Vso ostalo vodo pa so prisiljeni hoditi iskat pol ure daleč do najbližjega studenca in vsak dan morajo na ramenih prenesti več desetih ton vode.

V vasi tudi nimajo stranišč in večina hiš ni primerna niti za stanovanje živalim. Edina cesta, ki jih veže z Tipano je tudi v zelo slabem stanju in je nihče ne vzdržuje. Občinski zdravnik pride vedno z zamudo, kadar ga kličejo v vas, prav zaradi zelo slabe poti.

V zadnjih 20 letih je več kot polovica vaščanov zapustila svoj dom, svojo rodno zemljo in se izselila drugam, ker jim doma ni bilo mogoče živeti. Izseljenišтво je edini izhod za te uboge ljudi, pa čeprav morajo opravljati po svetu najtežja dela, kakršna niso še nikoli opravljali. To je žalostna slika Brezij, vasi, ki šteje okrog 80 družin in leži v neposredni

bližini politične meje med Italijo in Jugoslavijo, kjer izvira Nadiža.

Na stotine protestov in prošelj so v zadnjih desetletjih poslali vaščani občinskim, pokrajinskim in vladnim oblastem, da bi od njih dosegli najpotrebnejše. Te prošnje so jasen dokaz volje teh naših gorjanov, da si ne želijo propada svoje vasi.

Obstojajo načrti, s katerih izvedbo bi se lahko rešilo probleme Brezij in tudi obljub ni manjkalo. Pač pa je manjkala

vedno izvedba teh načrtov. Pri volitvah meseca junija je prišel sem osebno demokratski kandidat Schiratti. Prišel je na lov za glasovi. In zanj so Brežani tudi glasovali, ker je obljubil, da se bo zanimal za rešitev vaških problemov. Toda po volitvah, kdo ga je več videl? In kdo ga bo videl vseh pet let njegove poslanske dobe, ko vendar prebiva v Rimu? Bila je to prevara, ki jo Brežani ne bodo pozabili.

Zuan Tomažin

Nesmiselna aretacija Izidorja Predana iz Klodiča

Dne 24. oktobra zvečer so varnostni organi pripravili v Klodiču domačina Izidorja Predana, člana izvršnega odbora DFS za Beneško Slovenijo. Več dni niso dali tezaževni organi nobenega poročila o njegovi aretaciji in niti o tem, česa ga dolži. Šele 31. oktobra se je izvedelo, da so Predana pripravili in nato njegov pripor spremenili v aretacijo, ker ga obtožujejo zbiranja tajnih novic vojaškega značaja. Pri tem moramo povedati, da je zaprti Izidor Predan sodalavec slov. časopisov, vsesplošno pošten in zaveden Slovenec, in zato ne moremo verjeti, da bi mu podatki služili za namene proti varnosti države, kot ga obtožujejo. V italijanskih časopisih lahko vsak dan beremo članke z neverjetno obilnimi vojaškimi podatki. Dopsniki teh listov niso po žepih prav tako zapiske iz katerih na to sestavljajo članke, kot jih je imel 24. oktobra pri sebi Predan. Teh italijanskih novinarjev nihče ne aretira.

Zato pričakujemo, da bodo pristojne

oblasti čimbolj pospešile preiskavo in te zadevi in bodo izpustile vsaj na začasno svobodo Predana.

Prijave vojne škode

Pokrajinski sedež državne zveze vojnih oškodovancev, ki je po zakonu priznana s predsedniškim dekretom italijanske republike, obvešča vse zainteresirane, da zakladno ministrstvo in glavno ravnanstvo za vojno škodo ne more izdati nobene nadajnje uredbe ali kakršnih koli pojasnil glede prijave vojne škode, dokler ne bosta zbornica in senat odobrila novega zakona o vojni škodi.

Prizadeti naj bodo zato previdni in naj pazijo na kakršne koli izjave raznih privatnih ustanov.

Izmenjava blaga med Slovenijo in furlansko pokrajino

V mesecu septembru so na podlagi pogodbe o izmenjavi blaga med Jugoslavijo in Italijo zamenjali sledeče blago:

Uvoz: izdanih je bilo 13 uvoznih dovoljenj za 23 milijonov lir, in sicer za les za predelavo, sveže sadje, gobe, krompir, sveže svinjsko meso, ekajeno svinjsko meso, konje za delo, jajca in še za drugo različno blago.

Izvoz: izdanih je bilo 8 izvoznih dovoljenj v vrednosti 4852.318 lir, za sledeče blago: nadomestne dele za traktorje, električni material, pnevmatični material in drugo.

Sedanje stanje avtonomnega proračuna je sledeče: prejetih je bilo 917 milijonov 130.123 lir, izvršenih plačil je bilo za 231 milijonov 251.066 lir, plačila za naročilo v znesku 12.171.690 lir. Saldo 73 milijonov 707.367 lir.

Vprašanje Trsta

Ze delj časa se svetovna diplomacija in javnost na splošno pavi v pretežni meri s tržaškim vprašanjem. Ameriški minister za zunanje zadeve Dulles je izjavil, da bi se lahko predlagana konferenca petih začela pred evakuacijo angloameriških vojnih sil iz Trsta.

Tudi ameriški izvedenec Byington je v Londonu imel razgovore z izvedenci angleškega zunanjeja ministrstva. Razpravljali so o tehničnih vprašanjih, ki so v zvezi z novo ureditvijo Tržaškega ozemlja in predložili angleški in ameriški vladi svoje poročilo, s katerim niso sprejeli nbenih dolževnih sklepov. Tudi v angleški spodnji zbornici je bilo govora o Trstu. Laburistični poslanci in liberalci so ostro kritizirali vlado zaradi sklepa o izročitvi cone A Italiji ne da bi o tem preje hvestili zainteresirane vlade Italije in Jugoslavije. Zunanji minister Eden je laburističnim poslancem odgovoril, da angleška vlada vztraja na izjavi od 8. oktobra. Laburisti so predstavili na spodnjo zbornico tudi resolucijo, katere odobritev bi veljala kot nezaupnica vladi v njenem postopku v tržaškem vprašanju. Toda resolucija je bila zavrnjena s 296 glasovi proti 268.

Predsednik italijanske vlade Pella je odpotoval v Pariz na zasedanje OSCE. V francoski prestolnici je izjavil francoskim novinarjem, da zaradi Trsta se ne bomo vojskovali in da sklicanje konfe-

rence petih samo na sebi še ne zadostuje za rešitev tržaškega vprašanja, temveč, da je tudi potrebno, da imajo udeleženci konference voljo, da to vprašanje rešijo. Zaradi tega zahteva Italija absolutno enakost pogojev z Jugoslavijo, kar zahteva poprejšjo izvedbo angloameriškega sklepa od 8. oktobra.

Tudi v Nadiški dolini je obilno deževje

Ko misli vsakedo na svoje, kogà, kogà pa srce moje spominja se tačas? Vas zabljeni grobovi, kjer križ ne kamen ne stoji, ki niste venčani s cvetovi, kjer luč nobena ne brli.

Simon Gregorčič

PRI NAS IN PO SVETU

VELIKE POPLAVE V KALABRIJI — Zaradi neurij in obilnega dežja so nastale pretekli teden v Kalabriji v Južni Italiji zelo velike poplave, ki so povzročile ogromno škodo. Pri poplavah je izgubilo življenje 78 ljudi, nad 200 pa je pogrešanih.

TRGOVINSKI SPORAZUM MED ITALIJO IN RUSIJO — V Rimu so se zaključili trgovinski razgovori med Italijo in Sovjetsko zvezo, ki so se začeli maja tega leta. Po tem dogovoru bo Sovjetska zveza izvažala v Italijo: žitarice, surova mineralna olja, razne rude, kožuhovalne, žagan les, parafin, nafto in drugo blago. Italija pa bo izvažala v Sovjetsko zvezo sadje, rajon, rastlinska vlakna volnene tkanine, električne kable, stroje za tekstilno industrijo, stroje za izdelovanje jeklenih plošč in drugo blago.

AVSTRIJA PROTI NASELJEVANJU ITALIJANOV — Poslanec ljudske stranke prof. Schnitzer, je zahteval od avstrijske vlade, naj stori vse potrebne ukrepe, da prepreči stalno naseljevanje Italijanov na Južnem Tirolskem. V svoji izjavi je poudaril, da je politika italijanske vlade v kričečem nasprotju z načelom samoodločbe, ki jo Pella zahteva za Trst, noče je pa priznati prebivalcem Južne Tirolske.

SOGLASNO PODALJŠANO DELOVANJE UNICEF — Glavna skupščina OZN je soglasno odobrila načrt za nadaljevanje delovanja UNICEF (Mednarodni sklad za pomoč otrokom). Načrt so podpisali vsi vpisani govorniki in sicer predstavniki Francije, Kanade, Nizozemske, Ekvadorja, Jugoslavije, Anglije, Indonezije, Peruja, San Dominga, Afganistana in San Salvadorja.

NA NORVEŠKEM ZMAGALA SOCIAL-DEMOKRATI — Pri zadnjih volitvah na Norveškem si je pridobila absolutno večino poslanskih mest socialno demokratiška stranka. Ker je bil volilni zakon nekoliko spremenjen v prid opozicije, je sedanja absolutna večina 4 sedeže namesto dosedanjih 20.

17 RUDARJEV MRTVIH PRI NESRECI V BELGIJI — Zaradi eksplozije jamskega plina v premogovniku Ongree-Marihaye v Seraingju v Belgiji je ostalo v rudniku zasutih 40 rudarjev. Eksploziji je sledil požar. Štirinajst rudarjev so rešili in jih hudo opečene prepeljali v bolnico. Do sedaj so ugotovili, da je 17 rudarjev izgubilo življenje, medtem ko ni nobene vesti o ostalih rudarjih, ki so še vedno zasuti.

NOBELOVA NAGRADA ZA MEDICINO IN FIZIOLOGIJO — Švedska medicinska akademija je sklenila, da razdeli Nobelovo nagrado za medicino in fiziologijo za leto 1953 med profesorja ameriške univerze v Harwardu dr. Friza Lippmana in profesorja britanske univerze v Sheffieldu dr. Hansa Crobsa za njuna odkritja v fiziološki kemiji.

NOVI POLITIČNI SVETOVALEC AMERISKE VLADE V TRSTU — Za novega političnega svetovalca ameriške vlade v Trstu pri generalu Winterstonu je bil imenovan ameriški diplomat Leonard Unger.

AMERISKA POMOČ TUJINI — Trgovinsko ministrstvo je sporočilo, da bo zračala ameriška pomoč tujini vključno s posojili in darili za dobo 12 mesecev sedem milijard dolarjev. V istem razdobju so države, ki so prejele to pomoč, izplačale posojila ali vrnille darila v višini 703.000 milijonov dolarjev. Na čelu liste pomoči tujini sta Francija in Velika Britanija, ki sta skupno prejeli nad polovico pomoči zahodnoevropskim državam.

Deževje povzročilo velikansko škodo

Hudi nalivi prejšnjega tedna so povzročili velikansko škodo po vsej naši deželi. Zlasti je bila težko prizadeta Karnantska dolina, kjer znaša škoda na raznih pridelkih in na kmečkih hišah več milijonov lir. Vas Debelež, ki leži v dolini je bila poplavljen, ker je reka, ki teče tam mimo prestopila kregove v bližini vasi. Ljudje so morali izprazniti prostore v pritličju in se preseliti v prvo nadstropje. Fyeteško pederlo je vso noč voda sllila v stanovanja. Na srečo se je naslednje jutro začelo jasiti in voda se je zopet umaknila v svojo strugo. Povzročena škoda pa je vseeno zelo velika.

Tudi v Nadiški dolini je obilno deževje

zelo oškodovale vse pridelke. Njive v neposredni bližini reke so bile vse poplavljen. Na mnogih mestih je prišlo do plazov in zemejskih vdorov. Številne občinske ceste so bile zaprte, ker so se nanje posuli plazovi zemlje in kamenja. Niti najstarejši ljudje se ne spominjajo, da bi kdaj pač toliko dežja naenkrat, kakor v zadnjih dneh. Ljudstvo pričakuje, da bodo oblasti prisločile na pomoč z učinkovitimi sredstvi, ker še nikoli niso bili od neurja tako prizadeti kot letos. V poletnem času je toča uničila dober del pridelka in če prštejemo še nalive prejšnjega tedna, potem pa se moramo res bati kaj bo pizmi.

REZIJA

Delavce so odpustili

Konec septembra meseca so nepričakovano odpustili z dela 20 naših delavcev, ki so delali pri regulaciji hudournika v Osojanih. To delo je vodila državna gozdarska uprava. Kakor pravijo, je prišlo do odpustitve zaradi pomanjkanja fondov za dokončno izvršitev omenjenega dela. To je zelo hud udarec za naše delavce, ker sedaj za več mesecev ne bodo mogli najti druge zaposlitve. Obeta se torej velika teča tem družinam in če v im oblasti ne bodo pomagale iz te stiske, kako bodo preživeli zimo? Nekaterim, ki so sedaj odpuščeni manjka le nekaj tedenskih prispevkov, da bi imeli pravico do brezposelnostne podpore.

V Reziji je bilo napravljeno razmeroma zelo malo javnih del, zato naj bi oblasti poskrbele, da bi se pričela, in tista, ki so pričeta, naj bi se izvedla do konca in tako bi se vsaj za silo rešil težki problem brezposelnosti, ki je množična v naši dolini.

TEČAJ ZA ZIDARJE ZAKLJUČEN

Konec septembra meseca se je zaključil tečaj za zidarje, katerega je obiskovalo trideset mladih fantov. Tečaj sta vodila gospod Madotto Aldo in Barbarino Giuseppe. Vsem, ki so tečaj dobro opravili, bo Pokrajinski urad za delo (Ufficio Provinciale del Lavoro) podelil diplomu in malo nagrado.

Ta tečaj je zelo velikega pomena za naše fante, kajti doslej so hodili po svetu iskati zasluzka brez poklica in so morali opravljati najtežja dela kot na primer v rudnikih ali kot poljedelski delavci. Tudi v incenzemstvu iščejo danes samo kvalificirane delavce in zato bo pot do zasluzka za tistega, ki nima nikakšnega poklica, vsak dan težja. Zato bi bilo prav, da bi se taki in podobni tečaji vršili vsako leto, da bi si mogla naša mladina pripraviti lepšo bodočnost.

Letos so dobro izdelali tečaj tle naši vaščani: Miceli Ferruccio, Miceli Albin, Miceli Anton, Madotto Gino, Madotto Mario, Naidon Severin, Longhino Bruno, Longhino Anton, Letič Silvio, Zuzzi Simone, Clemente Lorenzo, Di Leonardo Severin, Tosoni Ivan, Tosoni Franko, Barbarino Lino, Di Blasio Stefan.

SOVODNJE

Iz Amerike se je vrnil

Ni dolgo od tega, ki je persu damu na obisk Sekli Ivan iz Mafer, ki je bil u Ameriki 33 let. Kakor večina naših ljudi, takuo je šu tud Ivan Sekli kot 25 let star puob u Ameriko iskat zasluzka, ker je bil tud takrat, kot je še donas, zlo teškuo prit do djela u Italiji. Našemu vaščanu nje mankala sreča, ker je u Ameriki ušafu dobro djelo u adni fatori, kjer je cestu do donas. Usa ljeta je nimar mislu na svojo domačo vas an ljetos se mu je tista želja izpounila. U tjem dougim času, ki je manku od naše vasi, so mu umrli skoraj usi sorodniki, ostali so samo nečaki, ki sadu dejaljo družbo an veseje stricu iz Amerike.

U kratkem bo gospod Sekli zapustil spet svoje parjateljce an domačo vas pod Matajurjem. Zelimo mu, de bi še dosti let uživu srečo na drugi kraj morja an de bi paršu uživat počitak u svojo rojstno vas, ki mu je stala nimar najbuj par saru.

FOJDA

Cestna nesreča

Pretekli tjeclen se je ponesrečiu u Viamu Trakonja Anton iz Cenele. Kar se je peju z bicikletu po cjesti, ki peje iz Tarazima u Videm, mu je paršu u periferiji Vidma naspruot en motocikel na katjerem sta bla dva moža. Kakor pravijo, je Trakonja šu zlo hitro an še po sred cjesti an zatuo se mu vozac motocikla nje mogu umaknit. Bicikleta an motocikleta so se skupaj zaletjel an takuo je paršlo do nesreče. Usi trije so bli precej ranjeni an zatuo so jih muorli pejat tu videmski špitau. Trakonja ima udarjeno tu petu an zatuo se bo muoru zdraviti 15 dni.

Zvjedli smo, de je ministristvo za djelo odobrilo posojilo 10 milijonou lir za nardit novo šuole u naši vasi. Šuole smo rjes potrehni, ker njemamo u naši vasi nobednega cobrega lokala, ki bi lahko sluzu vsaj za šuole. Ljetos so muorli šuole nastanit u enem malenu

prastoru pod domačo oštarijo CRAL. Jasno je, de u takim lokalu otroc se ne toju dost naučil.

Troštamo se, de kočju šuole rjes začel djelat an de ne bo cestlo samo par objubah kot se je tuo dostikrat že dogodilo kadar je bilo za kej nam dat.

Nje dougo od tega, de je Marzola Vincenc iz Podklapa, kar se je vraču damu padu več metru pod cjesto iz enega zida na katjerim se je usedu za se odpočit. Mož, ki je star 70 let se je močno udaru u nogo an zavoj tega so ga muorli pejat u čedadski špitau.

TELEFON U VILAH

Kot je znano, slovenske vasi našega kamuna Podcerkev, Pedroza an Vile njemajo še nobedne cjestne zveze. Ze 30 let ljudje tjeclen vasi uprašajo oblasti, de bi jim jo zgradil, a še do donas njeso nič dosegli. Prosil so tud, de bi jim napejal telefon, a tud to prošnjo so jim oblasti zavarnile. Takuo, de ljudje so muorli se sami lošti an usak po no malo so se napejal telefon do Vil. Sadu, huala dobri volji tjeclen ljudi, imajo tud tiste vasi telefonsko zvezo.

SREDNJE

Slaba letina usjeh pardjelkou

Ze več let ne puomnemo, de bi imjeli takuo slabo ljetino ku ljetos. Pomladi nam je slana nardila dosti škode na njivah an u sadounjakih, poljeti pa kar je ostalo je potoukla tuča. Sadje, ki je naš glauni pardjekl, je bilo takuo poškodovano, de ga nje tu nobedan kupit. Mi-

TAJPANA

Huda ura u naši dolini

Pretekli tjeclen tu naši dolini te spauo tekaj deža, ki te se zdjelo, ki o če beti konac od sveta. Rež e liu tej s kambacan. Karnahita ne tekaj narastla, ki te use cjesto poplavalu. Vas Debelež, ki te se obrenče basu tu dolini, ne ba tu perikulju. Rošta ne ba pouna uoda ne poplavalu več koj kakc bišo. Čudje so bli močno prestrašeni an so začeli že se stiskati po sclerjaj u katjerse so nosili še hišno impreštarijo.

An tu Tipani ne uoda nardila veliko škode. Tu tjem Gorenjem borku ne uoda paršila tu več hiš an razjedla njih fondu. Take hude ure je njemmo šnje vidali. Poleg tega te se uderlo po senožetah več plazou. Škoda zavoj te hude ure na znaša tu našim kumune desti milijonou lir. Prosimo zatuo autoritat, ki na pridri puotem s kako pomočjo našim judem.

DAN KAMJON E ŠOU TU PATOK

Kamjon Alojza Sedola, po domače Zvanočo, katjeriga sta vezila njega sin Benito an Guido šturma iz Platiš, ko se je vraču iz Laškega čerjan pjeska e zavoj slabe cjesti, ki ne ba od uoda razjedena, šou končavat tu potok Karnahita. Z njim sta notre u vodo šli še ta dua omerjena šaferja. Uoda ne ba tu tjem momentu zlo visoká an zatuo te kamjon neslo dan par stuo metrou indavant, medtjem, ki šaferji so se salvali par mirakul, ker so se vargli uoz kabine an plavoč paršili tah kraju an stopnili ta na suho. Alojz Sedola e par tjem imeu veliko škode, ker uoda ne mu poškodovala vos kamjon, ki so ga potém uoz potoka spravili an tu Videm pejali pompjerji.

PROCES PRUOTI ENEMU BREŽANU

Dne 18. tega mjesca o bo moru se zagovarjati na videmskem tribunalu domačin Valentin Tomažin zavoj tega, ki u enem dnevu preteklega februarja močno udaru po glavi svojega kužina Cusira Angela. Tomažin o je zavoj tega tu paražone tu Videm.

ZA NOVE ŠKUOLE TU NAŠIM KUMUNE

Smo zvjedali ki ministristvu za djelo so predstavili dan prodžet za narditi tu našim kumune tri nove šuole: dná na če beti nareta tu Viskorši, dná tu Pla-

IZ NAŠIH VASI

brez djela an sadu se boju varnil tud tistu iz juškega. Governo bi muoru prit na pomuoč našim ljudem al pa jim poskarbjet, de bi ušafal djelo. Ze u našim kamunu bi bluo dosti za nardit, saj se že več let njeso napravljaje cjesti an okuol nas je še dosti vasi, de so brez nje.

J. Hvalica

DREKA

Državno posojilo našemu kamunu

Lansko ljetu je naš kumun imú 1 milijon 269.006 lir douga an za to kritje je država prišla na pomoč. Takuo je naš kamun dobiu poblastilo, de lahko dobi posojilo an takuo bo uraunovesiu bilanco, ki je bla pasivna.

PODBONESEC

Sekjero mu je zagnu u noge

Pretekli tjeclen so muorli pejat u špitau 34 ljetniga Čenčić Davida iz Črnega vrha zavoj buče rane na koljenu. Mož je sjeku u gozdu dervá an se je skregu s svojim vaščarom, ki je skupaj z njim sjeku. Njesta se mogla zastopit za pejat psjekana dervá u dolino. Kakor pravijo sta se najparvo stepla z rokami an Čenčić je dobiu dva močna udarca. De bi ušeu buj hudemu pretepu je uteku. Njegou vaščan je šu za njim an ga se enkrat močno stepu. Medtjem ko sta se tepla je Čenčić zgubu svojo sekjero an tisto jo je hitro iz tleh pobrau njegou naspruotnik an jo vargu za njim kakih

dvajset metru, ki ga je zadjela u desno nogo an ga močno ranila na koljene.

Zoraupiki so povjedal, de se bo muoru Čenčić zčravit najmanj mjesec dni, če ne boju paršlo druge komplikacije. O tej reči so bli informirani karabinerji, ki sadu raziskujejo kakuo je paršlo do pretepa.

OTVORITEU CJESTE, KI VODI U RONAC

Končno imamo tud mi iz Ronca cjesto o katjeri smo sanjali odkar smo paršili pod Italijo. Parvi kos cjesti so zgradil naši možje brezplačno še pred zadnjo uojsko. Ker njemmo mogli gradit naprej zavoj nimar buj težkih življenskih razmer, zak' naši možje so muorli iti po svjetu se sluzit kruh, je djelo ostalo na martvi točki. Takratni kamunski poglavarji se njeso dosti brigal, de bi poskarbjet kakšno pomuoč. Šelje po ljetu 1947, kar je paršu nou kunfin blizu našega kamuna, je dala država nekaj pomuoči, de se je moglo djelo naprej nardit. Ta pomuoč je bla zlo majhna, če se računá, de so djelucam plačeval samo 500 lir na dan.

Sadu, ki je cjesti nareta, se sevjeđa oblasti hualjo kulko za nas skarbijo: de so nam nardil cjesto an tuo an drugo, u resnici je pa bla cjesti nareta od nas samih.

Cjesti je za nas velikega pomjena, ker nam od sadu naprej ne bo več trjeba nositi na barbtu. Kakor je znano je par nas zlo razvičo sadjarstvo an cjesto smo zlo potreboval, ker nosimo naše pardjelke na čedadski targ. Sadu se troštamo, de bo tud u targouskem pogledu buojsje, ker buodo targouci mogli prití sami u Ronac s svojimi kamjoni po sadje.

EN MILIJON LIR ZA KRITI PASIVNOST KAMUNSKJE BILANCE

Ker je naša kamunska administracija nardila lansko ljetu 1 milijon an 89 tuzent lir douga, ji je governo dau posojilo zgoraj povjedane usote za kritje pasivnosti.

SV. PETER SLOVENOV

Pred kratkim je »Gazzettino«, žurnal, ki je sluziu tud renkemu fašizmu, pisu dná artikl, kjer opisuje slabo stanje naših cjesti an s tjem uprašá naj bi governo poskarbu prej ko muore, de se rješí ta problem, zak drugač bi imjeli od tega »kriti beograjski predpouvalce (mestatori di Belgrado), ker politične slovenske organizacije u Italiji predstavljajo nič manj kot »težnje Slovencev po Nediški dolini (sic) (testa di ponte delle mire slovene sulla Valle del Natisone)».

U bogi pisuni. Al ne vjeoč tisti od »Gazzettina«, de u Nediški dolini so nimar živjel an živijo še donas samo Slovencei an zavoj tega njemajo nobedne potrebe imjeti teženj po tej daželi.

Zatuo nje potrehno, de se »Gazzettino« tekaj zaganja. Naj pusti tiste izgovore an naj prosí cjesti, zak so potrehne, ker resnica je, de slovenske politične organizacije njemajo tistih namjenou, ki jih misli »Gazzettino«. Tist žurnal bi prou nardiu tud, de bi governo opozorju, de u Nediški dolini je trjeba dat Slovencev use njih pravice an več svobode, saj

je usjem znano kakuo se preganja par nas slovenski jeziki. U resnično demokratičnih daželah tistega se ne djela. Usak narod ima branjeno svojo kulturo an svoj jezik an takuo bi muorli bit tud par nas. U Jugoslaviji Italijanom ne prepovjedujejo guorit njih jezika: naj bo u oficilu, naj bo u cjerki u naj bo u kjerkucl. Tam imajo oni svoje italijanske šuole, svoje kulturne organizacije an celouo njih deputade u parlamentu.

Kedaj boju tud nam dane tajšne pravice?

TUD DRUŽBA »DANTE ALIGHIERI« SKARBI ZA NAS

Torej družba »Dante Alighieri«, kakor smo zvjedli, se je ugnjezdila tud u našim kamunu. Za tiste, ki ne vjeđu ar par nas jih je puno, družba »Dante Alighieri« je tista kulturna ustanova, ki ima konpit branit an širit Italijansko kulturo po svjetu. S tjem je jasno dokazano, de spoznajo, de par nas njemmo Italijani, ampak Slovenci, katjeri imajo potrebo, de spoznajo italijansko kulturo. Če ne bi bluo takuo, bi kajšen kermitat nardil tud dol po Kalabriji, kjer je puno analafetu. A tud dol nje potrebe tega, ker tud če cstanje analafeti boju nimar cestali Italijani. Za nje je taka ustanova buj potrehna par nas, tegljih znamo dosti več kot Kalabreži krat an pisat.

SMARTNA KOSA

Po dougi koljezni na sarcu je umru 60 ljetni Mulic Anselm iz Ažle. Renki te tju parvi administrator domače mlekarnje.

CEDAD

Praznik dreves

Dne 21. telega mjesca bomo imjeli par nas praznik dreves. Ob tisti priliki boju šolski otroci posadili več mladih dreves, kjer je potrehno, de se pogozdi. Tej cerimoniji boju prisostvovalc use naše oblasti. Za organizatorja an glaunega govornika so določil znanega zgodovinarja Antona Rieppi-ja.

NOVA AUTOBUSNA LINIJA

Te dni so gor postavili spet autobusno linijo, ki bo vezila iz Čedada u Videm skuož Buttrio. Autobus bo odpeju iz Čedada usak djelounik ob 9,35 uri.

NESREČA NA CJESTI

Rutar Stazi, ki djela u tovarni cementa u Sv. Lenartu, se je s svojim motorjem zaletu u voz drv, ker se nje mogu u pravim času umakniti u stran. Nekateri ljudje, ki so videli tisto nesrečo, so Rutarju skočili na pomuoč an ga pejal u špitau, kjer se bo muoru zdraviti precej časa.

NEME

Pretekli tjeclen je po usej naši okuolci divjala zlo huda ura. Uoda Lanje ne prestopila potok an razvila cjesto, ki je Gorenje Črneje na peju u vasi Goronje, Laze an Dobje. Uoda ne odrasla še hijeu domačina šturma Jakoba. Par več krajjah so se uderli plazovi, ki so nardili veliko škode virjikam. Den plaz je škuržej uničou vos ronk od Augusta Maurá an Bortola Antona iz Črneje. Dan drugi plaz e zasú cjesto, ki na peje od Orlandove buteje tu Gorenje Črneje. Dna druga plazova so se uderja blizu cjerkeje Pot, ki od Črneje na peje tu Neme »vovje dežá na je zlo siata an zatuo to je bizunjo, ki naš kumun o uzomé prevedómente.

BRDO

Prodaja kumunske zemlje

To nje dougo od tega, ki naš kumunski konsej e delberou, de se prodá nepert kumunskega sveta nekemu domačinu an tuo zavoj tega, ki u má bizunjo entrat za kriti pasivnost kumunske bilance. Te dni smo zvjedali, de je pokrajinski upravni odtor (Giunta Provinciale Amministrativa) aprovou to delberou.

GORJANI

Naša kumunska ministracijon tu krize

Na tjem začnjim konseju naše kumunske ministracijon e naš šindik povjedou, ki naš kumun u má tri milijonou debita an ki zavoj tega no boju muorli povečati fugatik, zak drugač no njemmo soute nanče za plačati impjegade. Na part konsejerjeu ne se tječ propuščati uperla an hrozila, de če to se bo tječ šee obremenilo s tšamí no če odstopti od njih inkarika. O tej reči so informirali prefeturo, ki ne obečala nje interesamen) za storti imjeti našemu kumunu dan mutuo za kriti pasivnost.

KAMJON ALOJZA SEDALA U VODI

ZA NAŠE DELO

Garje domačih zajcev

Garje par domačih zajcev pridejo ponavadi na notranji strani ušes al pa na glavi. Na notranji strani ušes, kjer pridejo tiste male živalice, ki parnašajo tisto boljezen, se koža uname (inflammá) an potlé se pokrije s skalami umazane farbe. Zajci, kar imajo tisto boljezen, so nemjerni, otrsajo z glavo, an se navadno daržijo postren.

Garje na glavi pridejo najprej na koži od smarčka, ki se pokrije z umazano, sivo plastjo skal. Boljezen se potlé razšjer prout očem an čelu. Malokrat se garje razširijo tud na druge dele telesa. Obe varste garij se zdravi z mazili.

Kar imajo zajci tisto boljezen je trjeba hljeučke dobro dižinfetaz zak' drugač se ne muore ustavit tiste boljezni.

De ne zarjavi železo

De ne zarjavi železo na plugih an črugal kemijskem crowdju, ga je trjeba pred zimo očistit an namazat z mazilom, ki si ga sami naredite iz loja an malo smole. Tuo raztopite an potlé še gorko namažite s penclam po železu.

Sušenje an luščenje sjerka

Sjerkovi storži se počas sušijo, zatuo je sjerka dobar za luščenje šele pozno u jeseni. Sjerkovo zrnje rje niti takrat, kar se storži tekaj osušijo, de se dajo luščiti, zadost suho za sšeravit. Zatuo ga je trjeba še naprej sušiti na zračnem prastru an u tankih plasteh.

Sjerak se lahko lušči na več viž. Narbuj lahko je, če se drgne storž ob storž kar pa se da sarro, če so storži prou suhi an če so bli zadost zdrjeli na njivi. Vjedite, de njuske zdrjelosti par sjerku rje muoč nadomestit z nobednim drugim sušenjem. Prou dobro se lušči sjerak tud takuole: u klop al kako dasko zabijte ruož al kajšro drugo ostro željezo. Sednite na dasko an luščite ob željezo sjerkeve storže, zrnje pa naj pada u posuodo, ki sta spucgaj loži. So pa tud posebne mašine za luščenje sjerka, a tjeħ je zlo malo u naših ubogih krajih.

Kakuo hranimo čebulo

Tarpežnost čebule zavesi od pravilnega spravljanja an od sučrte. Narbuojša čebula za spravljanje je ardeča čebula. Tista suorta čebule ima tardo meso an ne poganja. Sevveda da poganja usaka čebula, če je spravljena na mokrem an gorkem prastoru. Buj ku je shramba suha an hladna, buj dougo časa se čebula odarži. Narbuojša shramba je podstrešje (čašt). Ker prenese čebula mraz, ostane lahko na podstrešju dok ne pride zlo hud mraz. Če nje čebula spletena u kite

an objesena, se je rje smije naložit prevač na debelo, narbuočje je, de jo daste u košé. Tud nje dobro, če odtargate pro' preveč suhih listou. Cimo odrježite do pet centimetru doužine an jo zavite, ker takuo dougo časa traja. Korenčnice naj se dobro posušijo, potlé jih pa potargajte al porježite. Čebula traja buj dougo, če se ji gnoji s fosfatnimi an kaljevimi gnojili an de se pognoji usako drugo ljetu s hljeuskim gnojem.

Obrjezovanje bek

Beke, od katjerih se dobivajo šibe za vezanje vinjik al za pletenje košou, se muorajo usako ljetu dobro obrjezat. Odrjezat se muorajo use mladike čeglih so za nuc al ne, frišne al suhe; pustite samo narbuj tenke. Z obrjezovanjem naj se začne parve dni novembra, kar pa pride mraz naj se ne rježe več. Obrjezuje naj se mladike z ostrim nuožam gladko an takuo, de ostane na debli približno en centimeter doug košček mladike. Narježene beke naj se povežejo u snope an zložijo u sjenco an na ajarju na kup. Takuo naj ležijo kakih 14 dni. Potlé naj

Klopi prenašajo boljezen na živino

Krvomočnost je tista krvna boljezen živine, ki jo parnašajo klopi. Tisto boljezen ušafa zlo lahko tista živina, ki se pase na planinah, al ki leži na listju, kjer so klopi.

Tista boljezen se imenuje krvomočnost zatuo, ker je parvi dokaz boljezni krvavo scanje. Ker venčpart ljudi ne vje od kuod pride tista boljezen, se je ne znajo tud branit. Zatuo bomo donás napisal kakuo živina ušafa tisto boljezen an kaj je trjeba naredit, de tista boljezen ne pride na živino.

Tista boljezen je nalezljiva, a se ne prenaša indirektno od živali na živau, ampak jo prenašajo klopi. Klopi so majhne živalice, ki pljejo živalim kri an živijo u listju al garmovju. Ker klopi padejo na tla kadar se napljejo karvi an se potlé ujamejo na drugo živino, prenašajo krvno boljezen. Ker pride prenešena boljezen naraunst u kri se tle mikrobi multiplikajo an razpadajo an kri postane vodena. Ker živau oslabi an za tuo dostikrat jetra ne morejo več pridjevovat krvnega barvila (kolorja) u žuoč an ker zbolejejo tud ledvice, pride ardeča scaunica.

Boljezen se vid po osam do deset dni po infekciji. Pouna živau ne je več, daje malo mljeka, temperatura se zvisa na 41° C, sarcé močno bije an breje krave rade povaržejo. Kar krave ščijo se močno napenjajo. Par tisti boljezni živina postane zlo suha. Ze par treh al štjerih

se jih očisti an sortjera po debeluosti an douguosti, poveže u snope an zakopa u zemljo al u pjesak.

Skarbite za živino

Zivini, ki stoji u ljepih an dobrih hljevih, manjka še use, če se zanjo dobro ne skarbi. U parvi varsti muora bit živina čista an zatuo je trjeba dobro nasteljat, gnoj pa nimar kidat. Narbuojša stelja je slame, rjezara 20 do 30 centimetru na dougo; če slame manjka je dobro tud listje al žagovina. Gnoj je trjeba kidat najmanj enkrat na dan.

Pregovor pravi, de je čistoča pouzdravja. Tuo veja, ker živina, ki je nimar čista se ne prehladi takuo hitro, kot če je umazana, ker koža buojš diha. Tud uši an grinje se par čisti živini ne muorejo zaredit.

Zivini je trjeba tud rjezat parkle an kopita. Tuo veja posebno za tisto živino, ki stalno stoji u hljevu. Par živini, ki hodi na pašo je zadost, de se gleda, de se ji parkli an kopita pravilno brusijo.

dneh tekaj oslabi, de stalno leži. Če nje živinozdravniške pomoči pogine u parih dneh. Narbuočje zdravilo za tisto boljezen so punture Firovet. Navadno je zadost samo ena purtura an živau ozdravi hitro.

De ne bi ušafala živina tisto boljezen je trjeba u parvi varsti ubit klope. Uniči se jih takuo, de se jih usak dan pobjera iz živine. Tisto djelo je pa trjeba naredit

Uzdigovanje živine

Učasih rata, de konju na goli česu spodarsni, de pade an ne muore sam ustát. Codi se tud, če zavoj slabuosti al boljezni živina obleži an jo je trjeba uzdignit. Kaduor njema pratike al nje naučen o tjem, kakuo se konju narbuoš pomaga, de ustane, mu bo tuo zlo težkuó naredit. Par uzdigovanju živine je trjeba vjedit, de ustajajo konji drugač kot krave. Konj stegne an zrauná najprej parve noge, potlé se upré z zadnjim koncám, takvo de sprednji del telesa uzdigne, medtjem ku te zadnji ostane na mjestu, dok nazadnje ne skoč pokonc. Če uzdignujete konja, naraito prej pred njim zadost prastora an ga, če je upné, rješite od uregá kar ga darži zvezanega. Če so tla gola, jih potresite z mokrim žaganjem, z zemljo al pa dejte pred njega žakje al keje drugega. Če leži po strani, mu dvignite najparvo glavo an vrat, drugi pomagač pa naj mu stegne an

Kopita lahko porjezuje samo kovač. Oucam an prasetam lahko sami porježeše parkle, ker njeso tardi. Za rjezanje parklou nucajte dleto (škarpel), kladivo, porježilnik, ščipalne klješče, strugačo, žlebičar an venčo lesjeno kladu. Tisto djelo naj djelata nimar dua moža.

Kadar živina ozdravi boljezen parkjeuko, je trjeba nimar porjezat parkle. Tud na rogove je trjeba gledat. Mladi živini je trjeba nagihat rogova, če ne rastejo pravilno. Enkrat na ljetu je trjeba tud hljeu dižinfetjerat z japnom.

Djelo v kletji

U kletji je trjeba nimar kontrolirat vrenje vina. Kjer je vino že končalo vreti je potrjebno sode do varhá nalit.

Uso posuodo, grozdoune mlíne, torkle, brente, škafe an drugo je trjeba dobro očistit an preparit z vrelu vodo. Zatuo sta potrjebna vrela voda an spacola, de se z njo lahko opere ostanke mošta. Tud torkle muorate z vročo vodo an spacolo dobro očistit. Baše hidrauličnih torklou muorate namazat z mastjo an jih oviti s karto, de se ne bo okuol njih nabjerou prah an umazanija. Če par tjem orodju keje manjka si muorate tuo zapisat, de ne pozabite popravít do druge targatve. Orodje an posuodo muorate presušit dobro na ajarju, de ne začne mufovjeti.

usak dan, de ne infetá klop druge živine kar se je napiu karvi boune živine. Pastjerji imajo zadost časa, de tisto djelo naredijo na pašniku. Klopou se ne smije metat na tla, ampak naj se jih sobit pobije. Za uničevat klope je dobar tud strup arzenov trioksid. Tist strup se raztopi u vodi an se ga ulije u škropilnico, ki se jo nuca za špricat vinjike al drevje. S tjem je trjeba pošpricat ejele živau, samo okuol ust ne. Živino je trjeba na kratko parvezat, de se ne liže, potlé pa počakajte, de se koža osuši. Vjedite pa, de je ta preparat zlo hud strup za živino an za ljudi an je trjeba zatuo z njim zlo pravilno djelat.

Krave se par ustajanju uzdignejo najprej z zadnjimi nogami, pokleknejo potlé na ta parve an se postavijo na nege. Za uzdigovanje krau nucajte dougo vrv. Kravi najparvo podvijete noge an jo zraunajte, de leži na parsih. Potlé jo z vrvjo tesno zvezete okuol telesa, vrv močno nategnite an zavežite. Par tjem pa muorate gledat, de vrv leži spredaj pod parso kostjo, zadaj pa pod medenico. Potlé naj vsi pomagači z obemi rokami primajo za vrv an naj začnejo uzdigovat, najprej od zadaj, potlé pa spredaj.

Kup na debelo

ZIVINA ZA ZAKOL		
	po kg.	
Krave	L. 170 do	215
Voli	» 235 »	240
Jenice	» 230 »	250
Ovce	» 150 »	160
Foze	» 90 »	100
Praseta	» 300 »	320
Teleta	» 380 »	420

ZIVINA ZA REJO		
	po glavi	
Krave mekarice	L. 127000 do	180000
Jenice breje	» 125000 »	180000
Junci	» 100000 »	140000
Praseta (12-20 kg.)	» 4000 »	4500

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA		
	po kg.	
Kokoši	L. 550 do	600
Piščanci	» 625 »	675
Race	» 400 »	450
Purani	» 500 »	570
Gosi	» 450 »	500
Zajci	» 250 »	270
Jajca (usako)	» 35 »	36

ZITARICE		
	po kuintalu	
Ušenica	L. 6700 do	6800
Sjerak	» 4600 »	4900
Ušenična moka	» 8200 »	9400
Sjerkova moka	» 6000 »	6200
Ušenični otrobi	» 3700 »	3800

GRADBENI LES		
	po kubičnem m.	
Bukovi hlodi	L. 16500 do	16000
Orjevovi hlodi	» 18500 »	20000
Cerješnjeni hlodi	» 17500 »	19000
Emrjekovi hlodi	» 15500 »	16500
Jesenovi hlodi	» 18500 »	19500
Borovi hlodi	» 11500 »	12000
Kcstanjevi hlodi	» 14500 »	15000

DRVA		
	po kuintalu	
Bukova (suhe)	L. 950 do	1050
Bukova (svrove)	» 800 »	900
Mehka drva	» 650 »	750
Bukovo oglje	» 2700 »	3000

SADJE AN ZELENJAVA		
	po kg.	
Kostanj	L. 25 do	40
Korenje	» 20 »	40
Radič	» 40 »	30
Krompir	» 20 »	30
Jabuka	» 30 »	50
Hruške	» 40 »	60

SER AN MASLO		
	po kg.	
Mlekarniško maslo	L. 970 do	1000
Domače maslo	» 850 »	900
Sir do 2 mjesca star	» 420 »	450
Sir čez 2 mjesca star	» 650 »	620

Menjava denarja

Zlata šterlina	6500
Napoleon	5600
Dolar	630
Šterlina karta	1660
Švicarski frank	147
Belgijski frank	12,20
Francoski frank (100 fr.)	160
Avstrijski šiling	24
Dinar	92
Zlato po gramu	745
Srebro po gramu	18

IVAN TRINKO:

NAŠI PAGLAVCI

CRTICE IN SLIKE IZ BENEŠKE SLOVENIJE

Ovčji kaplan

Radi bi ga dali takoj v semeniško gimnazijo v Videm. Toda ljudske šole so bile daleč za tem, da bi dajale dijakov, godnih za gimnazijo. Hočeš, nočeš, nujno je bilo poslati Pepiča dve, ali vsaj eno leto v Čedad, da se meščanski šoli privadi kolikor toliko laščini in se nauči tudi drugih potrebnih predmetov. — Kaj se hoče! Ali tako ali nič! — je rekel kaplan.

Pepič je kmalu zvedel za sklep; bil ga je silno vesel. Ej, za gospoda bo! V mesto pojde! V Čedadu je bil že enkrat; tata ga je nekaj peljal na veliki semenj. Jej, kako je bilo lepo! Kako visoke in lepe hiše imajo dol! Kako je cerkev velika! Na trgu so uganjali komedije. Mož je predivo žrl in petem vlačil iz ust niti brez konca in kraja. »Pajazzo se je na vse mogoče načine pretvarjal;

vsí so se mu smejali in neki drugi mož je hodil visoko v zraku sem in tja po vrvi, ne da bi padel! Drugod je bilo polno majčkenih konjičev; leseni so bili v vrsti po dva in dva in dečki so jih jezдили; muzika je grozcivito godla in vse se je hitro vrtelo okoli. Jej, kako bo lepo, ko se bo tudí on vozil na onih konjičih!...

Na študije seveda in na druge resne reči ni veliko pomislil, Čemu? Saj to je itak glavna stvar in mora priti samo po sebi, čeprav človek ne misli.

Domači so najeli krojača, da mu pripraví novo obleko. Črevljar mu je izdelal nove črevlje. Matí je poskrbela za perilo, za nogavice, za posteljo in za sto reči. Koliko skrbi! Glavo bi človek izgubil! Pa mamici jo je držala na pravem mestu misel, da bo imela študenta in, kadar Bog da, gospoda. Moj Bog, kdaj

bo to! Mora pa biti, samo lepo najprej!... Oče je skrbel za denar in poizvedoval tu in tam, kjer so mu mogli povedati, kako naj napravi v mestu, da bo prav. V mestu je dobil stanovanje za sina pri neki Slovenki, kar ni bilo težko, kajti v Čedadu ne manjka slovenskih družin. Sperazumel se je za plačilo in za vse, kar je bilo treba. Dal je tudi pravočasno zapisati dečka v šolo in naposled je bilo vse gotovo.

Vaščanje so takoj zvedeli za novico. Zanimanje je bilo splošno in veliko, saj živ človek ni pomnil, da bi se bil kdo šolal iz majhne vasi.

Eni so bili čisto veseli; drugi so značevali z glavami in dvorili o dobrem uspehu; nekateri pa (nezatna manjšina) so komaj skrivali zavist, ki jim je vzkliha v srcu.

Tovariši so nadlegovali Pepiča z vsakojakimi vprašanji. Pepič se je že ponočno držal, ker se mu je zdelo, da stoji više nego drugi. Odgovarjal je, kar se mu je zdelo prav, a znil je tudi marsikatero neumnost. Poslušali so ga z odprtimi usti. Folagoma so se začutili v nekaki zadregi pred njim, on pa pred njimi. Saj je bil mladane gospod, oni pa vsakdanji paglavci!

Kaplan ga je učil in svaril, kako naj se obnaša, kako naj se varuje slabih tovarišev, kako naj se učí itd. Tudi starši so mu to priporočali. Njemu pa malo, da se ni začeljeno že vrteti v glavi od toliko različnih pogovorov, učil, opominov, skrbi in opravkov. Ponoči se mu je o vsem tem sanjalo; celo »pajazzo«, ljudje, ki so hodili po vrvi, in mož, ki je žrl predivo, so se mu vzbudili v razgreti domišljiji.

Zadnje dni je pohajal po znanih senožetih in se poslavljaj od priljubljenih krajev. Pri tem je začutil neznano tesnobo in zelo čudno mu je bilo pri srcu. Ali je res, da mora vse to zapustiti? Aj, kako je težko!

Naposled je prišel zadnji večer. Čez dan je obiskal in jemal slovo od sorčnikov in prijateljev. Vsak mu je kaj stisnil v roko. Še nikoli ni imel toliko denarja. Tudi jabolk in suhih češpelj je dobil in stara Urša mu je rapolnila klobuk z crehli. Pa misel, da gre od doma, mu je grenila vsako veselje in še čenar ga ni veliko zanimal.

Zvečer je bil že vznemirjen in nestrpen. Jesti se mu ni ljubilo. Pregledoval je svoje reči in vedro se mu je zdelo, da nekač manjka in da je nekač pozabil. Ka-

plan je prišel, da mu da poslednja učila in nasvete. V hiši je bilo nekam svečano. Oče je bil resen, mati v skrbeh; malčka Lut in sestrica sta bučila tja v dan, nevede prav za prav, kaj se godi; strlo je zčaj pa zdaj kaj pomrmlal, pa kdo ga je poslušal!

Povečerjali so kralu in pomolili. »Jutri bo treba zgočač vstati; Čedad je daleč. Idi in dobro se naspí, da prideš zramljen, da mi ne boš spal po poti,« opomni oče.

»Eh, kaj! Ne bom spal ne! Mama, ali vstanete tudí vi?«

»Bog pomagaj! Kajpak! Kdo vama zajutrek pripraví? In ali misliš, da te pristim iti tako?«

»Jej, kako bo! Čudno je iti od doma.«

»Ali ne greš rad?«

»No, grem; seveda grem; rad grem. Saj se vrnem, saj pravijo, da hodijo dijaki comov večkrat čez leto. In pa na jesen tom doma tri mesece.«

»Za tožič pridem pote,« reče oče.

»Ojoj, torej za dva meseca? Kaj sta dva meseca! Takoj to!«

»Priden bodi in lepo se učí, da prideš rajši. Vidi, da so stročki veliki; ako ne boš priden, te pripeljem domov, da boš rajši cvce pasel.«

(Nadaljevanje sledi)

Za naše mlade bralce

Kaduo je ta pravi grobar

Biu je star grobar, za srica Stefana so ga klical. Kar je ankrat kopú grob, se mu parbliža več žensk, ki so jokale na grobovih svojih rancih. Rade bi tjele vjedit, katjerega toju pokopali u novi grob. Pa reče adná izmed njih: »Stric Stefan, kako muore opravjat tisto žalostno djelo usaki dan? Al ti ni huduó kopati ljudem grobove an al se ne bojiš, de se ti ne bo goróč sanjalo o marličih?»

Stric Stefan se posmeje an reče: »Zakaj raj bi se mi o marličih sanjalo? Saj njesem jest kriú, jest jim ne kopam grobou.«

»Oho,« se začudi žená. »Pogledi u tvoji roki lopato, ki si z njo kopou.« reče druga žená.

»Al misliš, de lopata kopa grob?« uprašá grobar.

»Kaj pa, če ne lopata al motika?« se oglasijo use žené.

Buoh pomagaj

U starih časih je bluó hudo na svjetu. Ljudje so umjeral naglé smarti kakor mube. Kaduor je trikrat, 'dno za drugim kihnu, je padu martu na tía.

U tístih časih je živjela 'dna brunna čecica. Očá ji je biu že umrú. Mámico je imjela zlo ruda. Nikul' je nje pustila same. Čecica je vjedala, de tata je umrú zatuó, ker je biu trikrat kihnu. Zatuó je čecica molila, de bi Buoh ne bi uzeu še mame, kadar bo trikrat kihnila. An Buoh jo je usišu. U sanjah si ji je par-kazu angel varuh an ji je povjedu, de usakikrat, ki mama kihne, naj reče: »Buoh pomáj!«

An zgodilo se je, de mama se je bla prehladila: usa zavita je serjela par ogrju, kašjala an zdjehala. Čecica je bla u velikem strehu za mamico; ves dan se je tíšcala par nji.

Naenkrat pa mamica kihne, Čecica hitro sklene roké an reče: »Buoh pomáj! Še dvakrat je mamica kihnila an obakrat je čecica pobučno jala »Buoh pomáj!« Mamici so se uille souze an je jala: »Buoh lóni!« An mamica ni umarila. An od tistega dneva nobedan ni več umrú kadar je trikrat kihnu, če je jau: Buoh pomáj!«

Pravijo ljudje, de od tistega časa se par nas reče »Buoh pomáj« kadar kaduo kihne an ljudje ne umjerajo več od kihanja.

»Motite se!« jim očguori mjerno grobar. »Ranek, ki ga boju u telo jamo pokopal, si je sam izkopou grob.«

Žené se začudijo an se gledajo prestrašene, a grobar mjerno guorj: »Ne čudite se. Tale renki, ki to sadá ležu tle, je tekáj plu, de ga je tuo umorilo. Sam si je kopou grob, kar je biu še žiu, ne jest an moja lopata.«

Žené so dale grobarju ražón. Med potjo kar so šle damú, pa reče adná izmed njih: »Modar starček! Lepuo je povjedu: Usak, ki živi brez pameti, sam sebi grob kopa.«

UÓUK AN PASTJER

(Terski dialekt)

Uóuk o nje moru otrjesti óuc za suoj prazan trjebúh. Zatuó e se pomáu s furbarijo. Obljekou e se tej pastjer. E se luozou oku sebé iesično kčo, uzéu palico, se objesu pastjersko piskálo za šijo, za klabúk e paj napisou tele besjede: »Já san Martin, pastjer téha tropá.« Ejtako obječen e po tího paršou do óuc. Te pravi pastjer Martin e ležu u travu an tardo spáu. An rjehá pas an venéa párt óucé ne spála. Uóuk e je pustou tu pažu. E se rajšej impensou še no druho furbarijo. Posnemati e tou Martinou glas. Tuo pa mu nje rješilo. Uóukou debeli glas e zbudou óuce, pesa an pastjerja. Sub' to so usí ustali na nohe. Uóuk o nje moru utejéi obječen an še braniti o se nje mu-ru. Judje so ha utíli.

Sinovi

Par vodnjaku so se srečale tri matere. Natakale so vodo u svoje posuode an guarile. H voerjaku pride že en star mo? se usedne na kaman an posluša.

Parva mati reče: »Moj sin je takuo močan, de ga nobedan ne premaga!«

Druga mati reče: »Moj sin pa póje takuo lepuo, ku nobedan drug.«

Treča mati pa ne reče nič, mouči an teči vodo.

»Zakj pa ti ne povješ kajšen je tvoj sin?« jo uprašá parva mati.

»Kaj naj rečem?« odguari tista. »Na mojim sinu rjesan: videla nič posebnega.«

Matere so napóumile posuode an šie

SIMON JENKO:

TROJNO GORJE

Gorjé, kdor nima doma, kdor ni nikjer sam svoj gospod; naj križem svet preroma, saj vendar tujec je povsod.

Gorjé, kdor se useda za tujo nizo žive dni; vsak grizljaj mu preseda, požirek vsak mu zagreni.

Gorjé, kdor zatajiti prisiljen voljo in srce, bedakom posoditi čas mora, glavo in roké.

Zluodej o se ženi

(Terski dialekt)

Dan bót so b' očá an mati, ki so mjéli tri hčere. Nesreča paj ne tjela, k' o se jim nje parbližou majedan sin. Tuo te močno materi boljelo, očá paj e džáu: »Čón je oženiti, magár, ki jo jih mój du ti zluodeju.«

Zluodej e bi sóbeto prónt za zahrabiti tri duše. Par tjem paj e kalkulou na žensko skurjounóst. Oblječen tej dan kont e paušou tah očá an ha prošou zato najbuj staro hčer. Zlo rado e jo dáu an e džáu: če je ne dam takemu šporju, kému paj?! Zluodej e jo pejóu deléč tu 'dén palác an e jój džáu: »Druzega djela ti njemáš, koj za nositi od ánegá solárja tu te drugi tole zlato jabuko, koj tu deseti solár ne smiješ pohledati!« Oná na uzome zlato jabuko an na hodi po palaču od solárja tu solár. Na pride do urát desetega solárja; tle na se ustavi an pensá, če na má stopniti notre ali né. Skurjounóst na jo viní, na odpere an zagjéda pakou. Zlato jabuko pa te jej spadlo tu pakou an se zožgalo. Ustrašena na zaperé určta an uteče ta ótu. Tá bcto o ju srenče nje moš — zluodej an o jo uprašá kje na má jabuk, potem e ju uárhóu tu pakou.

Potem e se zluodej odpravou h ob; an mu lahóu, k' to je ženi dobró an k' na bi tjela rado, k' na jo pridi hlédat sestra. Očá o pustí, k' na pój. An še z njo te točalo téj s to parvom.

Zluodej o hré spek h oči. O mu djé: »Ejtu, ki sta dvjé, naj bo še trenča! Pusištemi, k' jo peji še to za se lješe uvertiti!« Zluodej o ejtako peje še to najbuj mlado hčer, ki ne bá buj furbasta, koj tuó k' e kuóu en. Kar e jój dáu zlató jabuko an jój povjedu, k' na ne smije stopniti tu deseti solár, ve pensá: »Jo žej vjem kuó man narditi: zlato jabuko óón há zavezati tu hrumáu, k' to mi ne odleti. Zatuó, k' jo ne vidim tle muojih sestré, te jim síhurno kéj tóčalo.« Na hré tu deseti solár an na vidí nje sestré tu honju, k' no jo uprašájo, k' na jim pomáj an ená te jim obečala. Kar o pride zluodej ta hiši, o ju uprašá če na má šnjé zlato jabuko. Oná na mu ha-tjé poč nuós parnesé an zluodej tu rajbjón e se oklóu spodnjo sočivo.

En dan na uzame ta mlada sestrá dan velik koš, na hré tu pakou po dnó sestrá an na jo pokrije tu košu. Kar o pride zluodej ta hiši na mu djé, k' o nesi

koš ta nje hiši an ki to je notre dan, regal za nje mater an k' o ne smije notre hledati kuó to je. Ne mu džála šnjé, ki če o bo notre tou pohledati na če oná za njim se drjeti: vidim, včaim. Ejtako ne naučila sestrá tu košu, kuó na má rejči kar o bo tou zluodej pohledati tu koš. Zluodej o zadene koš na rame en ha nesé ta nje hiši brez notre pohledati.

Čez nekej dni potém na mu da žená še dan koš regaljou za nesi ta nje hiši an zluodej e ju bóuhou.

En dan paj na mu reče žená, k' kar o se uárne o ha če čakati še druhi koš regaljou pred hišo an k' o muore nesi še te za nje mater. Zluodej e se no már urajbjou, ma o usedno šou na djelo. Medtjem časom ne oná nardila no ženó uóž slame, objekla jo s suojim huántom an jo postavila pred fogoiár, kjer e bi hójn, oná ne paj stopnila tu koš an se pokrila.

Kar o pride zluodej nazat o uzome koš an o hré e njim na pot. Po poti e bi skurjounan vjedati kuó na pošija ževá simpri ta nje hiši. E tou pomerkati tu koš, ma o nje še ha spokriu, k' to zažne tu njim se drjeti: »Vidim, vidim!«

Zluodej e kuóu, k' na hodi žená za njim an zatuó o nje več notre pohledou an e šou rauno po njehá poti. O pride ta nje hiši, o uárže dou koš an o uteče nótat. Tu njeha palaču ne simpri stala slamata žená ta za honjám an kar o vidi, k' e bi imbrojén o uárže slamato ženó tu honj. An zát o hré tu pakou, kjer a vidi, k' to nje še se uruzih sestre več. Potém e šou ta njih hiši, a med potjo e zluodej zgubou uso muóč. Urajbjáno e udárou z hlávom tu njih hišo, k' ne se pou podérta.

UGANKE

Katjera živau ima kosti zunaj, a meso znotraj? (Rak)

Katjeremu lahko use skriunosti povješ? (Vrba)

Uu nudedan ne (Tistemu, ki laže, ker mu nobedan ne

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica
Založnik: »Matajure d. z o. s.«
Dovoljenje videmskega sodišča štev. 47 z dnem 26.7.1950

Ljudska pravca: Srna, vrana in lisica

V nekem gozdu sta živeli kot dobri prijateljici mlada srna in stara vrana. Ko

gre nekega dne srna pit k studencu vodo, se ji približa lisica ki premišljuje kako bi

jo pojedla. Vrana vidi, da se srna druží z zvitorepko in zato jo opozori na nevar-

nost. Srna ne posluša nasvetov in gre naslednji dan z lisico na pašo. Ker je

pašnik ves poteptan, nastavi kmet zaroko, v katero se ujame srna. Lisica pa ji

noče pomagati, ker računa, da jo bo sedaj lahko požrla. Tedaj prileti vrana in

ji svetuje, da naj se dela mrtvo. Medtem pride kmet in ker vidi, da je srna mrtva,

jo odveže. Srna skoči tedaj pokonci in zteži v bližnji gozd. Kmet se silno raz-

jezi in vrže za bežéčo srno debelo palico, a je ne zadene. Zadene pa z vso silo li-

sico, ki je čukala na pien, in obleči mrtva.